

РОЗДІЛ 2

РЕГІОНАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 657.6:658.152

Білак Георгій Георгійович,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
та управління економічними процесами,
Мукачівський державний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В РЕГІОНІ

У статті запропоновано використання розробленого методичного підходу до формування моделі організації територіального економічного розвитку в регіоні. Проведено порівняльний аналіз 6 моделей економічного розвитку, встановлено досліджувані фактори та окреслено результати моделювання.

Ключові слова: проблема, регіон, модель, групування, капітал, праця, ресурс, територіальний економічний розвиток.

ВСТУП

Постановка проблеми. Для більш глибокого і повного розуміння взаємозв'язку факторів, що впливають на розвиток проблемних регіонів України, доцільно використовувати методи економіко-математичного моделювання.

Економічні об'єкти різного рівня можна розглядати з позицій системного підходу. Характерні особливості регіональних соціально-економічних систем (динамічність, стохастичність, наявність тенденцій до погіршення характеристик, в тому числі в результаті впливу факторів зовнішнього середовища тощо) зумовлюють вибір моделювання як методу дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує велика кількість методичних підходів до формування моделі соціально-економічного розвитку регіонів. Вони відрізняються значною варіативністю, а використання часткових показників для оцінки моделі обумовлено метою дослідження, конкретною сферою чи інструментарієм, яким оперують дослідники.

Так, наприклад, досліджуваною проблематикою займалися такі зарубіжні вчені як А. Амоша [1], М. Блауг [2], Дж. М. Кейнс [3], П. Хейне [5], Р. Солоу [7].

Також заслуговують на високу оцінку методичні підходи до рейтингування регіонів в залежності від ступеня розвитку певного сектору регіональної соціально-економічної системи, розроблені

вітчизняними науковцями Н. Ю. Бугою, В. Л. Галушак, В. І Дармограєм, В. О. Шпильовою.

На наш погляд, одне з найбільш повних визначень поняття «модель» надано В.А. Штоффом: «це уявна або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення надає нову інформацію про цей об'єкт» [6].

Невирішені частини проблеми. Дослідження норм чинного законодавства та зазначених вище праць дозволило прийти до висновку, що в країні на сьогодні відсутня комплексна національна стратегія розвитку, яка об'єднувала би в єдине ціле економічну, соціальну та екологічну політику, інтегрувала зусилля нації по досягненню економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Натомість в сучасній практиці управління країною та її регіонами лежить уявлення про необхідність ліквідації економічної кризи без урахування коеволюційної основи цього процесу. На наш погляд, такий підхід до подальшого регіонального розвитку з боку державних та регіональних органів влади створює стійку основу та свого роду сприятливе середовище для майбутніх економічних, соціальних та екологічних проблем як на макроекономічному, так і на регіональному рівнях.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у розробці методичних підходів до формування моделі організації територіального

економічного розвитку в регіоні.

Мета дослідження – порівняти різні моделі економічного розвитку і на їх основі запропонувати деякі підходи до формування моделі організації територіального економічного розвитку в регіоні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Всі моделі, які застосовуються в економічному дослідженні, можна поділити на два класи – предметні та уявні. Предметні моделі в свою чергу поділяються на фізичні (матеріальні об'єкти тієї ж природи, що і об'єкт-оригінал) та предметно-математичні (об'єкти, що принципово відрізняються за своєю фізичною природою від оригіналів, яким притаманні риси оригіналів (процесів або явищ), які можуть виражатися такими ж математичними залежностями, що і в оригіналі. Основним видом уявних моделей є знакові моделі, а найбільш широко застосовуваним різновидом знакових моделей є логіко-математичні моделі, які представляють собою систему математичних та логічних виразів, що відображають істотні властивості досліджуваного об'єкта. Ці моделі включають в себе три групи елементів:

- характеристики об'єкту, які необхідно визначити;
- характеристики зовнішніх умов, що постійно змінюються;
- внутрішні параметри об'єкту.

Для розуміння специфіки моделей економічного розвитку слід враховувати, що наявність тенденцій змін макроекономічних показників призводить до нестационарності (динамічності), за якої імовірнісні характеристики процесу змінюються з часом. Найпростішим видом нестационарності є нестационарність середнього значення – тренд. В економетричних дослідженнях прийнято виділяти два підходи, що обумовлюють застосування різних методів оцінки тренда. Детерміністичний підхід ґрунтується на гіпотезі про існування у досліджуваного показника порівняно сталої траєкторії розвитку, яку можна наблизити за допомогою детермінованих функцій часу. На детермінований тренд накладається стаціонарний випадковий залишок. Стохастичний тренд передбачає випадковий характер взаємодії, що визначає нестационарну поведінку часового ряду.

Використання даних положень дозволяє застосувати більшість відомих в аналізі методів перетворення часових рядів у стаціонарний ряд: кореляційно-регресійні моделі, ковзні середні, метод послідовних різницевих перетворень та інші. Моделі, що розробляються з використанням цих методів, враховують тенденції зростання і циклічності показників.

Стохастичний і детермінований підходи визначають характер економічного управління – або м'яке прогнозування, або жорстке планування. За детермінованого підходу господарські рішення містять чітко окреслені результати, що вказує на необхідність жорсткої регламентації, планування розвитку економічних процесів. Якщо ж умови функціонування і характеристики стану модельованого об'єкту

представлені випадковими величинами і пов'язані стохастичними залежностями, то характеристика стану моделі визначається через закони розподілу ймовірностей. Це робить застосовуваний підхід більш гнучким і реалістичним, що обґрунтовує доцільність застосування програмування для управління розвитком як регіональних соціально-економічних систем, так і національної економікою в цілому. Саме тому в процесі моделювання регіонального економічного розвитку доцільно використовувати стохастичний підхід, враховуючи те, що процеси в системі моделі економічного розвитку виступають як імовірнісні.

Побудова більшості моделей регіонального економічного розвитку ґрунтується на визначенні окремих факторів соціально-економічного середовища регіону та встановленні ступеня їх впливу на функціонування регіональної економіки. В якості основних факторів моделювання виступають природні та людські ресурси, основні засоби суб'єктів господарювання, використання досягнень науково-технічного прогресу і сукупний попит.

Економіка регіону, як і будь-який інший об'єкт наукового дослідження, може бути описаний за допомогою ряду математичних функцій. Так як регіональна економіка являє собою взаємодію двох основних ринкових сил: попиту і пропозиції, то її можна представити як сукупність виробників продукції та споживачів. В якості виробників продукції можуть виступати як фірми (підприємства), так і приватні особи, яким для виробництва продукції потрібні два фактори виробництва: праця і капітал.

Отже, розглядаючи регіональну економіку в цілому, виробничу функцію виробників продукції доцільно представити у вигляді:

$$Y = F(K, L), \quad (1)$$

де Y – кількість вироблених одиниць продукції, од.;

K – кількість використовуваних машин і механізмів (капітал), грн.;

L – кількість відпрацьованих годин (праця), год.

Теоретично виробник продукує тим більше продукції, чим більше використовує устаткування або витрачає більшу кількість годин робочого часу.

Реалізуючи вироблену продукцію за ціною P , виробник виплачує найманим працівникам заробітну плату і відшкодовує витрати за використання капіталу.

Метою будь-якого виробника є максимізація прибутку. Спрощено прибуток можна представити як виручку за вирахуванням витрат праці і капіталу (без включення податків). Виручка відповідно дорівнює добутку ціни реалізації товару та виробленої кількості продукції. Витрати праці дорівнюють розміру ставки заробітної плати помноженої на кількість праці. Витрати капіталу можна представити як добуток витрат використання однієї одиниці капіталу і кількості капіталу. Отже, прибуток виробника можна представити у вигляді рівняння:

$$M = P \cdot Y - Z \cdot L - W \cdot K, \quad (2)$$

де M – прибуток від реалізації продукції, грн.;
 P – ціна за одиницю виробленої продукції, грн.;
 Y – кількість вироблених одиниць продукції, од.;
 Z – розмір ставки заробітної плати, грн.;
 L – кількість відпрацьованих годин (праця), год.;
 W – витрати, пов'язані з використанням капіталу, грн.;
 K – кількість використовуваних машин і механізмів (капітал), грн.
 або ж, підставивши в рівняння (2) виробничу функцію (1), у вигляді:

$$M = PF(K, L) - ZL - WK \quad (3)$$

Тобто прибуток, одержуваний виробником, знаходиться в прямій залежності від основних факторів виробництва – праці і капіталу. В умовах ринкової економіки фірма (як і інший виробник) реалізує стратегію максимізації прибутку. Отже, має місце тенденція постійного збільшення витрат праці та капіталу з метою отримання більшого обсягу прибутку.

Виходячи з положення першочергового (визначального) впливу факторів праці і капіталу на розмір валового регіонального продукту (ВРП та інших найважливіших показників стану регіональної економіки, спробуємо представити дані фактори в системі певної економіко-математичної моделі, яку можна буде використовувати як інструмент аналізу та прогнозування стану економіки проблемного регіону. Для цього необхідно розглянути існуючі моделі економічного розвитку з точки зору можливості їх застосування для факторного аналізу джерел економічного зростання.

Тривалий період економічний аналіз носив переважно статистичний характер, саме тоді були закладені теоретичні основи методології визначення тенденцій розвитку національних та регіональних економік, сформульовані основні положення теорії циклічності та теорії довгих хвиль, які пояснювали економічний розвиток як зміну еволюційних і революційних форм економічного прогресу. При цьому циклічність розвитку, як рух з одного стійкого стану економіки до іншого, припускає прогресуючий історичний розвиток, тобто перехід від однієї фази до іншої здійснюється по спіралі і не має повторювань в минулому і сьогодні.

Пізнання природи економічного розвитку вимагало створення його моделей, так як без них майже проблематично забезпечити ефективність управління, аналізу або прогнозування розвитку регіональних економік.

Однією з перших спроб створення такої моделі на макроекономічному рівні можна назвати економічну таблицю Франсуа Кене, який в 1758 році склав баланс між елементами виробництва. Вчений поділив всю національну економіку на сільське господарство та інші галузі. Ідеї Ф.Кене були розвинені К. Марксом у другому томі «Капіталу», де ним наведені схеми суспільного виробництва. К. Маркс поділяв національну економіку на галузі, що виробляють засоби виробництва, і галузі, що

виробляють предмети споживання. Однак і ці схеми давали лише загальне трактування процесів, що лежать в основі економічного розвитку і не мали значущої практичної цінності [4].

Першою моделлю економічного зростання, що отримала практичну реалізацію в управлінні економікою на макrorівні, був метод «витрати - випуск» В.Леонт'єва, на основі якого був побудований міжгалузевий баланс виробництва і розподілу продукції. Схема міжгалузевого балансу представлена чотирма квадрантами:

I – показники матеріальних витрат на виробництво продукції;

II – кінцева продукція, що використовується в процесі невиробничого споживання, нагромадження та експорту;

III – показники чистої продукції – оплата праці, прибуток, податки;

IV – перерозподіл чистої продукції.

У вартісних показниках в стовпцях міжгалузевого балансу виражено формування витрат валової продукції, а в рядках – розподіл продукції. Це дозволило представити процеси, що відбуваються в реальній економіці в математичній формі системами рівнянь. Використання міжгалузевого балансу створило передумови для здійснення прогнозування економічного зростання, аналізу динаміки його факторів, і як наслідок цього, дозволило приймати рішення щодо альтернативних варіантів впливу на економіку з метою досягнення певних цілей.

На сьогодні існують чотири провідних теорії і відповідні їм напрями моделювання економічного розвитку: кейнсіанська, некейнсіанська, неокласична та історико-соціологічна [2].

Реальному стану сучасної економіки найбільшою мірою відповідають (на думку більшості вчених-економістів) некейнсіанські моделі економічного розвитку, що описують залежність між динамікою ефективного попиту і рівномірністю зростання обсягів виробництва та доходів.

Неокласичні моделі досліджують окремі техніко-економічні умови збалансованого зростання в умовах спрощеної раціональної виробничої системи, де виключаються всі суперечності між виробництвом і споживанням.

Кейнсіанські моделі економічного зростання, як і теорія Кейнса, засновані на визначальній ролі попиту для збалансованого економічного розвитку. Основним компонентом попиту в межах регіональної економіки є капітальні вкладення, які за допомогою мультиплікатора інвестицій збільшують прибуток. А капіталовкладення, в свою чергу, визначаються збільшенням прибутку [1].

Економісти некейнсіанської школи дещо по-іншому інтерпретують це положення. Так, модель Домара передбачає, що капітальні вкладення є не тільки фактором створення доходу, але і створення потужностей, а динамічна збалансованість попиту і пропозиції визначається динамікою капітальних вкладень, одночасно створюючи як нові потужності, так і нові доходи. Таким чином, в моделі Домара задача зведена до визначення динаміки обсягу і темпів

зростання капітальних вкладень. В якості математичної основи моделі була запропонована система з трьох рівнянь: пропозиції, попиту, а також попиту й пропозиції. Рівняння пропозиції записується у формі залежності приросту виробництва від обсягу капітальних вкладень і їх середньої продуктивності :

$$\Delta X = I \cdot \delta, \quad (4)$$

де ΔX – приріст виробництва;

I – обсяг капіталовкладень;

δ – середня продуктивність;

I/X – приріст продукції за рахунок одиниці капіталовкладень.

При цьому можливо розрахувати приріст продукції за рахунок одиниці капітальних вкладень, а також врахувати фактори природних, трудових ресурсів і науково-технічний прогрес. Рівняння попиту подається в якості залежності приросту доходу від приросту капіталовкладень і середньої схильності до заощадження, яка математично пов'язана з мультиплікатором Кейнса [3]:

$$M = \Delta I \cdot \alpha, \quad (5)$$

де α – середня схильність до заощаджень.

Відповідно рівняння рівноваги характеризується рівністю приросту доходів і приросту виробництва, з чого легко можна визначити норму зростання капітальних вкладень:

$$d \cdot I / \alpha = I \cdot \delta \quad (6)$$

При цьому модель Домара є одно факторною та однопродуктовою, тому з точки зору оцінки можливості її практичного застосування, необхідно відзначити її значну спрощеність.

Модель Харрода також є моделлю неокейнсіанського напрямку. Як і в моделі Домара тут норма рівноважного економічного зростання є функцією співвідношення зростання доходів і капітальних вкладень. Однак, на відміну від моделі Домара, Харрод ґрунтується не на використанні мультиплікатора, а на теорії акселератора, яка визначає норму збалансованого зростання доходів, пов'язану з капітальними вкладеннями. Тому модель Харрода дозволяє досліджувати інвестиційні рішення підприємств. Цей науковець в своїй моделі виходить з двох основних передумов: нагромадження є постійною часткою національного доходу, і зростає темпами, що тотожні темпам зростання доходів, при цьому гранична і середня схильність до накопичення рівні між собою. По-друге, обсяг капітальних вкладень є функцією приросту доходу або попиту. Основне кейнсіанське рівняння рівноваги – сума заощаджень тотожна сумі інвестицій, дозволила Харроду отримати залежність питомої ваги накопичень в національному доході від норми зростання та коефіцієнту капіталовкладень.

$$Gw \cdot Cr = s - d = Go \cdot Cr, \quad (7)$$

де Gw – гарантований темп зростання;

Cr – потреба в капіталі;

Go – темп просування, що визначається зростанням чисельності населення і технічними змінами;

s – заощадження, виражені в доході;

d – вартість нового капітального обладнання, що введено за досліджуваний з метою подовження процесу виробництва.

Інша відмінність моделі Харрода від моделі С. Домара полягає в тому, що в основі останньої знаходиться рівність між доходом у грошовому виразі та виробничими потужностями, а не рівність заощаджень інвестиціям.

Модель Харрода слугувала основою для висунення гіпотези, про те, що система ринкової економіки функціонує ефективно лише в тому випадку, якщо доходи будуть зростати прискореними темпами, а темпи зростання капіталовкладень перевищуватимуть темпи зростання споживчого попиту. Для забезпечення оптимального темпу зростання, на думку Харрода, держава повинна проводити цілеспрямовану політику фінансового впливу в цій сфері економіки.

Результати, отримані при моделюванні з використанням моделі Харрода доцільно використовувати для оцінки регіональних стратегій розвитку державної політики. Однак недоліком цієї моделі, як і попередніх є недостатньо точне визначення параметрів поведінки регіональної економічної системи та ігнорування впливу інших факторів ринкового середовища. Слід зазначити, що модель Харрода послужила базовою основою для розробки моделей економічного зростання Д. Хікса, Р. Гудвіна та багатьох інших [5].

Економістами неокласичної школи виявлені недоліки неокейнсіанської моделі Харрода, а також вказано на допущення нею в стані економічної рівноваги таких явищ як безробіття, інфляція і неповне завантаження виробничих потужностей. Особливість неокласичних моделей полягає в їх більшій гнучкості та врахуванні взаємодії вже не одного, як в моделі Харрода, а двох виробничих факторів. Серед аналітичних інструментів неокласичних моделей необхідно відзначити виробничу функцію Кобба-Дугласа. Американські вчені Дуглас і Кобб, обробивши три тимчасових ряди статистичних даних, що характеризують основні показники функціонування промисловості США за період 1899-1922 рр., отримали функціональну залежність обсягу виробництва від факторів праці і капіталу. Функція Кобба-Дугласа стала одним з найбільш точних і універсальних інструментів економічного аналізу і моделювання, а також слугувала основою для створення цілого напрямку багатофакторних моделей економічного розвитку, і зокрема моделі Р. Солоу, яка на сьогодні є найбільш комплексним базисом для досліджень в цій області економіки.

В межах історико-соціологічного напрямку доцільно розглянути теорію стадій економічного розвитку У. Ростоу, в якій дослідником зокрема виокремлено такі стадії:

класове суспільство, що характеризується статичною економічною рівновагою, обмеженими можливостями використання науково-технічного прогресу, падінням доходів на душу населення з поступовою стабілізацією населення;

стадія створення умов для розбігу – поступово створюються умови для економічного зростання за рахунок певного зростання ефективності виробництва;

стадія розбігу – певне зростання в національній економіці за рахунок підвищення питомої ваги інвестицій в національному доході, використання досягнень науково-технічного прогресу, подолання опору, розвитку;

шлях до зрілості – зростання темпів економічного розвитку, зростання обсягів виробництва випереджає зростання чисельності населення;

суспільство високого масового споживання – відпадає необхідність постійно обмежувати обсяги виробництва, зростає значущість товарів тривалого користування.

У. Ростоу, використовуючи історико-соціологічні методи дослідження, пропонує своє трактування передумов економічного розвитку, пов'язуючи його з явищами, що знаходяться в тісному взаємозв'язку з соціальним станом суспільства. Незважаючи на узагальненість висновків, ця теорія є доволі цікавою з точки зору нетрадиційності підходу та ширшого розуміння проблеми.

Особливе місце в системі моделей економічного розвитку і структурних пропорцій в економіці займають балансові моделі, що представляють собою систему особливих таблиць і розрахунків, які забезпечують взаємопов'язаність та взаємоузгодженість взаємозалежних показників функціонування як національної так і регіональної економіки. Балансові моделі є універсальним інструментом визначення оптимальних темпів зростання і пропорцій в економіці, їх ресурсної взаємодії, а їх суттєвим недоліком є складність складання достовірної цифрової матриці.

На наш погляд, значущість моделювання економічного розвитку для розуміння реального стану економіки є доволі високою. Знання про поведінку національної чи регіональної економіки при прийнятті тих чи інших рішень у сфері економічної політики, дозволяє підвищувати їх ефективність цих рішень та набагато кращих результатів. Наприклад, знамените «японське диво» – індустріальний прорив, здійснений в Японії в середині ХХ століття, безпосередньо пов'язують з моделлю «витрати-випуск» В. Леонтьєва. Сьогодні на основі моделей економічного розвитку будується стратегія поведінки цілих держав і міжнародних співтовариств.

Отже, незважаючи на узагальненість і спрощеність економічних моделей, а також на те, що вони іноді не дозволяють надати точний прогноз поведінки об'єкта дослідження, вони, тим не менш, дозволяють визначити основні тенденції динаміки національної економіки, виділити ключові фактори, що впливають на цю динаміку, а також оцінити характер їх впливу.

Моделювання економічного розвитку, як один з

різновидів економічного аналізу на рівні регіонів, з повною впевненістю можна назвати одним з найбільш релевантних методів прийняття управлінських рішень на регіональному рівні, і тому воно може бути використано при моделюванні економічного розвитку проблемних регіонів в умовах посткризового відновлення.

Найбільш оптимальною, з точки зору системної взаємодії основних економічних факторів розвитку проблемного регіону в посткризових умовах, на наш погляд є модель факторного аналізу джерел економічного зростання Р. Солоу [7]. Особлива цінність цієї моделі полягає в тому, що вона враховує вплив на обсяг виробництва не тільки факторів праці і капіталу, але й зміни норми заощаджень, зростання чисельності населення і технологічний прогрес, що і робить її ефективним інструментом аналізу впливу конкретної економічної політики на стан економіки проблемного регіону в цілому, рівень та якість життя населення, а також перспективи соціально-економічного розвитку регіону.

Попит і пропозиція товарів визначають параметри накопичення капіталу, тому пропозиція визначає обсяг виробництва в кожний момент часу, а попит визначає розподіл продуктів виробництва між різними напрямками використання.

Досліджуючи економіку в короткостроковому періоді, зробимо припущення, що змінами обсягу трудових ресурсів і використовуваної технології можна знехтувати. Отже, пропозиція товарів у моделі Солоу описується за допомогою виробничої функції (1). Оскільки згадана функція має властивість постійної віддачі від масштабу:

$$zY = F(zK, zL), \quad (8)$$

де z – довільне додатне число,

то співставивши всі величини з кількістю працівників, і перетворюючи виробничу функцію з постійною віддачею від масштабу таким чином, що обсяг виробництва на одного працівника робітника залежить тільки від кількості капіталу, що припадає на одного працівника та представляючи $z = 1/L$ у виразі (8), отримуємо:

$$Y/L = F(K/L, 1), \quad (9)$$

Це рівняння моделі Солоу показує, що обсяг виробництва в розрахунку на одного працівника (Y/L) є функцією капіталу на одного працівника (K/L). Отже, якщо прийняти, що $y = Y/L$ – це випуск продукції на одного працівника або продуктивність праці, а $k = K/L$ – це капітал, що припадає на одного працівника або капіталоозброєність праці, то виробнича функція приймає вигляд:

$$Y = f(k), \quad (10)$$

де $f(k) = F(k, 1)$.

Отже, отримуємо виробничу функцію, в якій продуктивність праці співвідноситься з капіталоозброєністю.

Інша рушійна сила ринкової економіки – попит на товари – в моделі Солоу представлений як попиту споживачів і попит інвесторів. Отже, вироблена кожним працівником продукція поділяється на споживання, що припадає на одного працівника та на інвестиції в розрахунку на одного працівника, тобто:

$$y = c + i, \quad (11)$$

де y – вироблена кожним працівником продукція;

c – споживання, що припадає на одного працівника;

i – інвестиції в розрахунку на одного працівника.

Це рівняння схоже з тотожністю національних рахунків без включення державних закупівель.

Модель Солоу допускає рівність обсягів заощаджень та інвестицій, тобто зберігає частину виробленого продукту, який за допомогою ринку капіталів перетворюється в інвестиції. Далі модель Солоу передбачає, що функція споживання набуває форми:

$$c = (1-s) \cdot y, \quad (12)$$

де c – функція споживання;

s – норма заощадження, що приймає значення від 0 до 1;

y – вироблена кожним працівником продукція.

Відповідно, якщо замінити c у виразі (11) величиною $(1-s) \cdot y$, то формула набуде вигляду: $y = (1-s) \cdot y + i$, а після подальших перетворень прийме вигляд

$$i = s \cdot y \quad (13)$$

Рівняння (13) показує, що інвестиції в регіональній економіці пропорційні доходу. А якщо інвестиції дорівнюють заощадженням, то норма заощаджень також показує, яка частина виробленої продукції спрямовується на капітальні вкладення.

Дві головні складові моделі Солоу – виробнича функція і функція споживання дозволяють проаналізувати вплив процесу нагромадження капіталу на економічне зростання [7]. Запаси капіталу можуть змінюватися з двох причин: по-перше, інвестиції призводять до зростання запасів капіталу, по-друге, частина капіталу зношується в процесі виробництва, тобто амортизується, що призводить до зменшення запасів капіталу. Для аналізу зміни запасів капіталу необхідно також проаналізувати чинники, що визначають величину інвестицій та амортизації. Так як інвестиції в розрахунку на одного працівника є частиною продукту, що припадає на одного працівника, то, замінивши y в рівнянні (13) виробничою функцією (9), інвестиції на одного працівника можна представити як функцію від капіталоозброєності:

$$i = s \cdot f(k), \quad (14)$$

де k – рівень капіталоозброєності;

$f(k)$ – обсяг виробництва;

i – інвестиції.

Чим вище рівень капіталоозброєності, тим більшим є обсяг виробництва та інвестиції. Особлива цінність рівняння (14) полягає в тому, що воно включає як виробничу функцію, так і функцію споживання, а також пов'язує запаси капіталу (k) з накопиченням нового капіталу (i).

Для врахування амортизації в моделі Солоу вводиться показник δ в якості певної частки капіталу, яка щорічно вибуває. Параметр δ в моделі Солоу отримав назву норма вибуття. Отже, кількість капіталу, яка вибуває кожен рік, становить $\delta \cdot k$. Таким чином, певна фіксована частина капіталу, що щорічно вибуває, також пропорційна загальним запасам капіталу. Відповідно, вплив інвестицій і вибуття на запаси капіталу можна виразити за допомогою рівняння:

$$\Delta K = i - \delta \cdot k, \quad (15)$$

де ΔK – зміна запасів капіталу, що припадає на одного працівника за рік;

i – накопичення нового капіталу;

δ – норма вибуття;

k – запаси капіталу.

Використовуючи вираз (14), це рівняння можна представити в такому вигляді:

$$\Delta K = s \cdot f(k) - \delta \cdot k \quad (16)$$

Отже, чим вища капіталоозброєність, тим більший обсяг виробництва і інвестиції, що припадають на одного працівника, при цьому, чим більші запаси капіталу, тим більша і величина вибуття [7].

На основі виразу (16), можна зробити висновок, що існує єдиний рівень капіталоозброєності, за якого інвестиції дорівнюють величині зносу. Відповідно, якщо в регіональній економіці досягнуто саме такий рівень, то він не буде змінюватися в часі, оскільки дві сили, що впливають на нього (інвестиції та вибуття) є збалансованими. Таким чином, при рівні капіталоозброєності $\Delta K = 0$ досягається стійкий стан капіталоозброєності k^* , який відповідає рівновазі економіки в довгостроковому плані. Незалежно від початкового обсягу капіталу, з яким економіка починає розвиватися, вона потім досягає стійкого стану. І коли запаси капіталу, що припадають на одного працівника, досягнули стійкого рівня – інвестиції зрівнюються з вибуттям, а капіталоозброєність набуває сталого значення і не змінюється в часі. А оскільки $\Delta K = 0$ в стійкому стані, то має місце тотожність:

$$0 = s \cdot f(k^*) - \delta \cdot k^* \text{ чи } k^*/f(k^*) = s/\delta, \quad (17)$$

де k^* – стійкий стан капіталоозброєності;

s – норма заощадження, що приймає значення від 0 до 1;

$f(k^*)$ – стійкий обсяг виробництва (або стаціонарний обсяг продукції);

δ – норма вибуття.

Дане рівняння дає змогу визначити стійкий рівень капіталоозброєності. В моделі Солоу норма заощаджень – це визначальна величина стійкої капіталоозброєності, тобто якщо норма заощаджень

вища, то економіка буде мати за інших рівних умов більший запас капіталу і вищий рівень виробництва.

Розглядаючи модель Солоу з точки зору аналізу регіональної економічної політики, прийемо, що оптимальна регіональна економічна політика спрямована на максимізацію економічного добробуту суспільства. Відповідно, оптимальною є така регіональна економічна політика, за якої стійкий рівень капіталоозброєності супроводжується найвищим рівнем споживання. Такий рівень накопичення капіталу, що забезпечує стійкий стан з найвищим рівнем споживання отримав назву в моделі Солоу «золотого рівня накопичення капіталу» [7].

Для знаходження споживання в стійкому стані (c^*), необхідно перетворення тотожності (9) у вигляді:

$$c = y - i \quad (18)$$

Оскільки випуск продукції на одного працівника (y) в умовах стійкого рівня капіталоозброєності є $f(k^*)$, де k^* – відповідна даному стану економіки капіталоозброєність, а інвестиції (i) дорівнюють вибуттю капіталу $\delta \cdot k^*$, то рівняння (18) можна записати у вигляді:

$$c^* = f(k^*) - \delta \cdot k^* \quad (19)$$

де c^* – споживання в стійкому стані.

Ця тотожність показує, що рівень споживання в стійкому стані є різницею між випуском та вибуттям капіталу. Графічне представлення цього рівняння показує, що існує єдиний рівень капіталоозброєності – золотий рівень накопичення капіталу (k^{**}), за якого споживання на душу населення досягає максимуму.

Однак, запаси капіталу реальної економіки зазвичай не відповідають рівню «золотого правила». Тому доцільно розглянути випадки, коли регіональна економіка з самого початку наділена більшим чи меншим обсягом капіталу, ніж в стійкому стані згідно золотого правила.

Так, якщо регіональна економіка починає розвиватися з запасом капіталу більшим, ніж за золотим правилом, то необхідно проводити регіональну політику, спрямовану на зниження норми заощаджень для того, щоб зменшити стійкий рівень запасу капіталу. Зменшення норми заощаджень викликає збільшення рівня споживання і зниження рівня інвестицій, капіталовкладення стають меншими, ніж вибуття капіталу. Поступово, по мірі зменшення запасів капіталу, випуск продукції, споживання та інвестиції також зменшуються до рівня нового стійкого стану. Але так як в новому стані регіональної економіки встановлюються пропорції золотого правила, то рівень споживання підвищується у порівнянні з тим, що був до зміни норми накопичення капіталу незважаючи на зменшення обсягів виробництва та інвестицій.

Розглянемо також випадок, коли регіональна економіка починає розвиватися з меншою капіталоозброєністю, ніж за золотим правилом. У цьому випадку необхідно збільшити норму заощаджень, щоб досягти рівня, який відповідає

золотому правилу. Зростання норми заощаджень викликає в свою чергу падіння рівня споживання та зростання обсягів інвестицій, що через певний час призведе до зростання капіталоозброєності, а це, в свою чергу обумовить поступове зростання виробництва, споживання та інвестицій до нового стійкого стану. В результаті також буде досягнутий вищий рівень споживання, ніж спочатку. Однак, цей варіант передбачає наявність в початковому періоді зменшеного споживання.

Отже, коли регіональна економіка має в розпорядженні запаси капіталу вище, ніж за золотим правилом, то досягнення нового стійкого з максимумом споживання супроводжується зростанням рівня споживання впродовж усього періоду. Якщо ж початкові запаси капіталу нижчі, ніж за золотим правилом, то досягнення стійкого стану вимагає негайного зниження споживання в поточному періоді з метою забезпечення його зростання в майбутньому.

Тобто модель Солоу показує, що високий рівень заощаджень збільшує темпи економічного зростання, але в результаті розвитку регіональна економіка досягає стійкого стану, що характеризується постійним обсягом виробництва і запасів капіталу [7].

Для моделювання стійкого економічного розвитку, в модель Солоу включаються такі фактори як зростання чисельності населення і технологічний прогрес. Зростання чисельності населення, як і вибуття капіталу, призводить до скорочення капіталоозброєності в розрахунку на одного працівника. Припустимо, що населення і робоча сила зростають з постійним темпом n . Відповідно, використовуючи рівняння (15), зміну запасів капіталу в розрахунку на одного працівника можна представити так:

$$\Delta K = i - \delta \cdot k - n \cdot K, \quad (20)$$

де ΔK – зміна запасів капіталу, що припадає на одного працівника за рік;

i – накопичення нового капіталу;

δ – норма вибуття;

k – запаси капіталу;

n – темп зростання чисельності населення та робочої сили в регіоні.

K – обсяг (запаси) капіталу (засобів виробництва).

Замінивши i на $s \cdot f(k)$, можна представити тотожність (20) у вигляді

$$\Delta K = s \cdot f(k) - (\delta + n) \cdot k, \quad (21)$$

де $(\delta + n) \cdot k$ – критична величина інвестицій.

Вираз (21) об'єднує ефекти вибуття капіталу та зростання чисельності населення. Відповідно, економічний зміст виразу $n \cdot k$ – це необхідний рівень інвестицій для забезпечення капіталом в обсязі, яким забезпечувалися працівники в попередніх періодах, нових працівників.

Розглянемо випадок стійкого стану регіональної економіки, за якого капіталоозброєність на одного працівника є величиною незмінною. Позначимо

стійкий рівень капіталоозброєності праці k^* . Якщо $k < k^*$, то фактичні інвестиції менші, ніж критичні, і k зменшується. У стійкому стані інвестиції повністю компенсують вибуття капіталу та зростання чисельності населення. У точці $k^* \Delta K = 0$, а $i^* = \delta \cdot k^* + n \cdot k^*$.

Отже, в стійкому стані економіки, з урахуванням чинника зростання чисельності населення (темпу зростання – n), капітал і випуск продукції на одного працівника залишаються незмінними. Однак збільшення темпу приросту населення зменшує капіталоозброєність стійкого стану, а оскільки k^* зменшується, то $y^* = f(k^*) \cdot s$ також зменшується. Так модель Солоу дозволяє стверджувати, що високий темп зростання чисельності населення зменшує рівень ВРП на душу населення. Зростання чисельності населення також впливає на рівень накопичення капіталу згідно золотого правила. Споживання на одного працівника згідно цієї моделі складає $c = y - i$ (1.18), а оскільки $y^* = f(k^*)$, а $i^* = (\delta + n) \cdot k^*$, то стійкий рівень споживання c^* , можна виразити у вигляді:

$$c^* = f(k^*) - (\delta + n)k^* \quad (22)$$

Видозмінюючи модель, Солоу вводить в неї ще один фактор економічного зростання – технологічний прогрес. Для цього виробнича функція (1) представляється у вигляді:

$$Y = F(K, L \cdot E) \quad (23)$$

де E – ефективність праці одного працівника. ефективних одиниць робочої сили $L \cdot E$ [7].

Ефективність праці залежить від здоров'я, освіти і кваліфікації робочої сили. А складова $L \cdot E$ відповідно представляє собою робочу силу, що вимірюється в одиницях праці з незмінною ефективністю. Отже, загальний обсяг виробництва Y залежить від кількості одиниць капіталу і від числа ефективних одиниць робочої сили $L \cdot E$ [7].

Розглянемо технологічний прогрес як процес, що викликає приріст ефективності праці E з постійним темпом g . Відповідно, обсяг виробництва буде змінюватися так, як якби робоча сила змінилася в g одиниць. Така форма технологічного прогресу називається працезберігаючою, а g відповідно, темпом працезберігаючого технологічного прогресу. Оскільки робоча сила L змінюється з темпом n , а віддача від кожної одиниці праці E з темпом g , то загальна кількість ефективних одиниць праці $L \cdot E$ змінюється з темпом $n + g$.

Використовуючи вирази $k = K / (L \cdot E)$ як капітал на одиницю праці з постійною ефективністю, а $y = Y / (L \cdot E)$ в якості обсягу виробництва на одиницю праці з постійною ефективністю, формулу (20) можна представити у вигляді:

$$\Delta K = S \cdot f(k) - (\delta + n + g) \cdot k, \quad (24)$$

де n – темп приросту робочої сили;

g – темп приросту ефективності праці.

Елемент g в цій формулі негативно впливає на

обсяг запасів капіталу, так як елемент k – це кількість капіталу в розрахунку на одну одиницю праці з постійною ефективністю. Якщо ж ефективність праці зростає, то компонент E у виразі $k = K / (L \cdot E)$ збільшується, що в свою чергу призводить до зменшення значення k . Графічний аналіз даних співвідношень з урахуванням технологічного прогресу показує, що існує один рівень k^* , за якого капітал і випуск, що припадають на одиницю праці з незмінною ефективністю є постійними, і такий стійкий стан представляє собою довгострокову рівновагу економіки.

Оскільки капітал на одиницю праці з постійною ефективністю k в стійкому стані незмінний, то обсяг випуску на одиницю праці з постійною ефективністю $y = f(k)$ також незмінний. А так як кількість одиниць праці з постійною ефективністю, що припадає на одного працівника, зростає з темпом g , то випуск на одного працівника ($Y/L = y \cdot E$) також зростає з темпом g . Отже, валовий випуск продукції [$Y = y \cdot (E \cdot L)$] зростає з темпом $n + g$.

Так модель Солоу показує, що технологічний прогрес є ключовим чинником регіонального економічного розвитку і зростання рівня та підвищення якості життя населення регіону. Розглядаючи технологічний прогрес в якості компонента моделі Солоу при виконанні золотого правила накопичення капіталу, стійкий рівень споживання на одиницю праці з незмінною ефективністю можна представити у вигляді:

$$c^* = f(k) - (\delta + n + g) \quad (25)$$

Відповідно, граничний продукт капіталу $MPK = F(K+1, L) - P(K, L)$ представляється у вигляді: $MPK = \delta + n + g$, або

$$MPK - \delta = n + g, \quad (26)$$

де MPK – граничний продукт капіталу;

$(MPK - \delta)$ – чистий граничний продукт капіталу.

Таким чином, за умов золотого правила, чистий граничний продукт капіталу дорівнює темпу приросту обсягу виробленої продукції ($n + g$). Цю умову можна використовувати для виявлення надлишку або дефіциту капіталу порівняно зі стійким станом згідно золотого правила [7].

Використовуючи модель Солоу, можна описати взаємозв'язок різних джерел економічного зростання, які, в свою чергу, можна використовувати в процесі аналізу регіональної економічної політики. Ця модель показує вплив норми заощаджень на стійкий рівень капіталоозброєності і продуктивності. А як зазначалося вище, стійкому стану, згідно золотого правила, відповідає певне значення норми заощаджень, яке забезпечує максимум споживання на одного працівника, а отже, максимізує суспільний добробут.

Модель Солоу також дозволяє оцінити, чи є норма заощаджень в регіональній економіці низькою, високою чи оптимальною. Як впливає з рівності (1.26), якщо граничний продукт капіталу за вирахуванням вибуття вищий, ніж темп приросту

обсягу виробництва, то регіональна економіка функціонує з капіталом, обсяги якого є меншими за визначені золотим правилом. У цьому випадку зростання норми заощаджень буде сприяти переходу економіки до стійкого стану з вищим рівнем споживання. Якщо ж чистий граничний продукт капіталу нижче темпу приросту обсягів виробництва, то регіональна економіка функціонує зі значними обсягами капіталу, і норма заощаджень повинна бути зменшена. Для оцінки рівня накопичення капіталу, необхідно порівняти темп приросту обсягу продукції ($n + g$) з величиною чистої віддачі від капіталу ($MPK \cdot \delta$).

Щоб спростити розрахунки й звести кількість числових рядів до мінімуму, нами вводяться такі позначення для обчислення чистого граничного продукту:

τ – відношення запасів капіталу до річного ВРП;

λ – величина відношення вибуття капіталу до річного ВРП;

α – частка річного доходу, що припадає на капітал.

Звідси, $k = \tau \cdot y$, $\delta \cdot k = \lambda$, а отже:

$$\delta = (\delta \cdot k)/k = (\lambda \cdot y)/(\tau \cdot y) = \lambda/\tau \quad (27)$$

Граничний продукт капіталу знаходимо з тотожності

$$(MPK \cdot K)/Y = MPK \cdot (K/Y) \quad (28)$$

Так як $(MPK \cdot K)/Y = \alpha$, а $K/Y = \beta$, то

$$MPK = \alpha/\tau \quad (29)$$

Якщо чистий граничний продукт вище середнього темпу приросту обсягів виробництва, то при розробці регіональної політики слід прагнути до збільшення норми заощаджень і інвестицій [7].

Політика регіонального розвитку може призвести до збільшення регіональної норми заощаджень двома шляхами: через збільшення регіональних заощаджень і через створення стимулів для збільшення приватних заощаджень.

Регіональні заощадження являють собою різницю між доходами і витратами бюджету відповідного рівня. Якщо витрати перевищують доходи і виникає бюджетний дефіцит, то заощадження носять негативний характер. А так як бюджетний дефіцит покривається, крім зовнішніх позик, також і за рахунок випуску боргових цінних паперів, то бюджетний дефіцит витісняє інвестиції. З іншого боку, якщо має місце позитивне сальдо бюджету, то воно дозволяє погасити частину попередніх чи поточних заборгованостей і стимулювати інвестиції. Слід зазначити, що державні органи також можуть суттєво впливати на величину приватних заощаджень населення регіонів, адже чим вищим є рівень доходу на капітал, тим привабливішими стають заощадження. Податкові стимули, такі як зменшення податків на дивіденди, пільгове оподаткування капітальних інвестицій тощо, сприяють зростанню доходу від капіталу і заохочують приватні заощадження.

Враховуючи те, що за допомогою моделі Солоу

представляється залежність між зростанням доходу на душу населення і технологічним прогресом, в державна політика регіонального розвитку повинна передбачати стимулювання технологічного прогресу шляхом заохочення наукових досліджень, наданням пільг науково-дослідним організаціям, субсидуванням фундаментальних досліджень.

Модель Солоу є базою для аналізу регіонального економічного розвитку та впливу на нього державної політики. Однак вона розкриває лише загальні контури проблеми, тому для отримання більш точних результатів, на базі моделі Солоу вибудовується розширена модель, яка розглядає фактори, що впливають на змінні величини моделі, тобто перетворюють екзогенні змінні моделі в ендогенні.

Отже, результати компаративного аналізу представлених вище моделей доцільно звести у вигляді таблиці (табл. 1).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За результатами порівняльного аналізу, модель Р. Солоу є єдиною, яка розглядає в якості одного з результатів моделювання рівноважне споживання, тобто показник безпосередньо пов'язаний з кінцевою метою економічного зростання. Крім цього, модель Р. Солоу охоплює велику сукупність факторів регіонального економічного розвитку, а нормативний характер моделі дозволяє не тільки давати сформувані пасивний прогноз або пояснити спостережувані факти, але також дозволяє визначити оптимальний стан економіки і оцінити конкретні рішення щодо управління регіональним розвитком.

За результатами компаративного аналізу моделей економічного розвитку (В.Леонтєва, Дж.Кейнса, Е.Домара, Р.Харрода, Кобба-Дугласа, Р.Солоу) можна констатувати, що в якості базової, найбільш оптимальної для моделювання розвитку проблемних регіонів України в умовах посткризового відновлення слід визнати модель факторного аналізу джерел економічного розвитку Р.Солоу.

На нашу думку, в сучасних умовах для економічного зростання регіону необхідні нові підходи і механізми, які з одного боку зменшили б ризики, а з іншого – зробили економіку в ньому стійкою навіть при негативному впливі глобальних процесів, і це може стати основою для подальших економічних досліджень у зазначеному напрямку.

Порівняльний аналіз моделей економічного розвитку*

Назва моделі	Тип моделі і її характеристика	Досліджувані фактори і основні змінні	Результати моделювання
«Витрати-випуск» В. Леонтьєва	Балансова модель, макроекономічна, міжгалузєва, може бути застосована для моделювання як на національному, так і на регіональному рівні, структурна, прикладна, детермінована, дескриптивна, статистична, існує у закритій і відкритій формі.	Динаміка сукупного попиту, обсяг і структура ресурсів, ресурсна ефективність використання економічного потенціалу.	Оптимізація міжгалузєвих пропорцій, структурна перебудова економіки, визначення темпів зростання.
«Мульти-плікатор» Дж. Кейнса	Кейнсіанський напрямок, макроекономічна, функціональна, переважно теоретико-аналітична, однак може мати і прикладне застосування, імовірнісна, дескриптивна, статична, закрита.	Структура національного доходу, динаміка інвестицій.	Оцінка та оптимізація інвестиційної політики.
Модель Домара	Неокейнсіанський напрямок, макроекономічна, функціональна, теоретико-аналітична, імовірнісна, дескриптивна, статична, закрита.	Динаміка інвестицій як засобу створення нових виробничих потужностей.	Оцінка приросту продукції за рахунок приросту капіталовкладень.
Модель Харрода	Неокейнсіанський напрямок, макроекономічна, але може мати і локальне застосування, функціональна, теоретико-аналітична, але також має і прикладне застосування, імовірнісна, дескриптивна, динамічна, закрита.	Динаміка капітальних вкладень і заощаджень.	Оцінка інвестиційних рішень підприємців, оптимізація динаміки споживчого зростання і капіталовкладень, залежність темпів економічного розвитку від динаміки інвестицій.
Виробнича функція Кобба-Дугласа	Неокласичний напрям, макроекономічна та локальна, структурна і функціональна, прикладна, імовірнісна, дескриптивна, статична, закрита.	Кількісні показники факторів праці і капіталу, структура національного доходу і зв'язуюча змінна.	Оцінка динаміки ВРП від зміни величин праці і капіталу, частки праці і капіталу в регіональному доході.
Модель факторного аналізу Р. Солоу	Неокласичний напрям, макроекономічна, структурна і функціональна, прикладна, імовірнісна, дескриптивна та нормативна, динамічна, закрита.	Капіталоозброєність праці, частка капіталу в національному доході, гранична схильність до заощаджень, амортизаційні відрахування, вибуття капіталу, інвестиції, динаміка чисельності людських ресурсів, темпи науково-технологічного прогресу.	Стійкий рівень капіталоозброєності, стійкий рівень споживання, золотий рівень накопичення капіталу, граничний продукт капіталу і чистий граничний продукт капіталу. Необхідна зміна величини окремих факторів системи для досягнення заданих темпів економічного зростання.

* Складено автором

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амоша А.И. Каноны рынка и законы экономики: [монография] / А.И.Амоша, Е.Т.Иванов. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. – Кн.4. Процесс распределения и общественные отношения. – 546 с.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / Блауг М.; пер. с англ. – [4-е изд.]. – М.: Дело Лтд, 1994. – 720 с.
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. М. – М., 1978. – 458 с.

4. Новая постиндустриальная волна на Западе : [антология / под ред. В.Иноземцева]. – М.: Академия, 1999. – 640 с.
5. Хейне П. Экономический образ мышления / Хейне П. – М. : Новости, 1991. – 325 с.
6. Шнипер Р.И. Регион. Диагностика и прогнозирование / Шнипер Р.И.– Новосибирск: Знание, 2009. – 323 с.
7. Solow R. A contribution to the theory of economic growth / R. Solow // Quart J. Econ. – 1956. – Vol. 70. – P. 65-94.

Билак Георгий Георгиевич

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ МОДЕЛИ ОРГАНИЗАЦИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В РЕГИОНЕ

В статье предложено использование разработанного методического подхода к формированию модели организации территориального экономического развития в регионе. Проведен сравнительный анализ 6 моделей экономического развития, установлено исследуемые факторы и очерчены результаты моделирования.

Ключевые слова: проблема, регион, модель, группировки, капитал, труд, ресурс, территориальное экономическое развитие.

G. Bilak

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF TERRITORIAL ECONOMIC DEVELOPMENT MODEL IN THE REGION

The article suggests the use of the elaborated methodological approach to the formation of territorial economic development model in the region. A comparative analysis of six models of economic development has been conducted, causal factors and outlines of the simulation results have been established.

Key words: problem, region, model, grouping, capital, labor, resources, territorial economic development.

Одержано: 12.05.2014 р.

УДК 339.13:631.155:330.322

Войтюк Алла Василівна,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,

Національний науковий центр

«Інститут аграрної економіки» НААН України

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ

В статті досліджено напрямки вдосконалення принципів формування інвестиційних процесів у регіоні. Визначено, що основними джерелами фінансування інвестиційного процесу в аграрному виробництві кожного регіону повинні виступати система сільської кредитної кооперації та кредитний механізм з високим рівнем державної підтримки.

Ключові слова: інвестиційний процес, кредитування аграрних виробників, система кредитної кооперації, кредитні кооперативи, модель кредитування.

ВСТУП

Постановка проблеми. Аграрний ринок потребує інтенсивного розвитку. Розширення інвестиційної діяльності аграрного виробництва в регіональному зрізі є однією із існуючих передумов ефективного сталого розвитку аграрних підприємств та їх стабільного економічного зростання. В умовах кризових деформацій економічного простору спостерігаються перешкоди, які блокують динамічний розвиток інвестиційного процесу в аграрному виробництві. Зокрема, нестача фінансових механізмів

регулювання інвестиційного процесу аграрного виробництва регіону призвів до того, що аграрні підприємства, за винятком агрохолдингів, фактично не мають можливості розв'язати інноваційно-інвестиційні проблеми та нарощувати капітальні інвестиції у виробництві. Розвиток аграрного ринку спонукає до пошуку довгострокових інвестиційних ресурсів, що можливо завдяки впровадженню системи кредитної кооперації, яка є важливою складовою у розв'язанні низки соціально-економічних проблем та стимулювання економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.